

Trestní právo v církvi

Právnická fakulta MU

1. 11. 2022

Jiří Dvořáček

1. Základní rysy trestního práva

Prameny:

- **6. kniha CIC/1983** – kán. 1311–1399 (významně novelizováno Apoštolskou konstitucí papeže Františka *Pascite gregem Dei* z 23. 5. 2021 – účinnost od 8. 12. 2021)
- **Normy pro projednávání závažnějších trestných činů vyhrazených Kongregaci (dnes Dikasteriu) pro nauku víry** ze 7. prosince 2021
- Apoštolská konstituce Jana Pavla II. **Universi Dominici gregis** ze dne 22. února 1996 (čl. 48, 55, 58, 80)

Zásady ukládání trestů – kán. 1311 § 2, 1317

- ***Ultima ratio*** – tresty se stanovují jen v míře opravdu nutné k lepšímu zachování církevní kázně. Nižší zákonodárce však nesmí stanovit propuštění z klerického stavu.
- Tresty se ukládají nebo vyhlašují podle zákonných předpisů a vždy za použití kanonické umírněnosti (**ekvity**) a s ohledem na **obnovu spravedlnosti, nápravu pachatele a odstranění pohoršení.**

Specifika trestního práva v CCEO

- hlavní a jediný účel trestu: náprava viníka
- neexistují tresty samočinné, jen *ferendae sententiae*
- týká se výhradně vnějšího oboru, ne oblasti svědomí
- nerozlišuje mezi nápravnými a pořádkovými tresty: všechny tresty jsou nápravné
- důsledné aplikování zásady „nullum crimen, nulla poena sine lege“

Základní členění trestů – kán. 1314

- **uložené** – *ferendae sententiae*
- **samočinné** (pouze zákazy a je-li výslovně stanoveno v zákoně nebo příkazu) – *latae sententiae*
  - Nastupují vykonáním činu, představený je jen deklaruje.
  - Neupadne ten, kdo **neví**, že za spáchaný čin mu takový trest hrozí.

2. Druhy trestů podle CIC

- nápravné tresty neboli cenzury (kán. 1331 až 1333)
- pořádkové tresty (kán. 1336)
- trestní opatření a trestní pokání (kán. 1339 a 1340)
  - trestní opatření – předcházení trestným činům (napomenutí, důtka)
  - trestní pokání – nahrazení nebo zprísnění trestu

Nápravné tresty

Exkomunikace

Dočasné vyloučení z života církve. Znamená tyto zákazy:

- slavit eucharistickou oběť a všechny ostatní svátosti;
- přijímat svátosti;
- vysluhovat svátostiny a ostatní úkony liturgického kultu;
- mít jakoukoliv aktivní účast na výše uvedených slaveních;
- vykonávat jakýkoliv církevní úřad, úkol, službu či funkci;
- konat úkony z moci řízení.

Interdikt

Týká se pasivní nebo aktivní účasti na svátostech. Zakazuje se:

- slavit eucharistickou oběť a všechny ostatní svátosti;
- přijímat svátosti;
- vysluhovat svátostiny a ostatní úkony liturgického kultu;
- mít jakoukoliv aktivní účast na výše uvedených slaveních.

Suspenze

Týká se aktivního působení v církvi. Zakazují se:

- všechny, nebo některé úkony z moci svěcení;
- všechny, nebo některé úkony z moci řízení;
- výkon všech, nebo některých práv nebo úkolů spojených s úřadem.

Pořádkové tresty

Příkaz

- pobývat na určitém místě nebo území;
- uhradit pokutu neboli peněžitý obnos pro církevní účely, podle pravidel stanovených biskupskou konferencí.

Zákaz

- pobývat na určitém místě nebo území;
- vykonávat všude nebo jen na některém místě či území nebo mimo ně veškeré nebo jen některé úřady, úkoly, služby nebo funkce, nebo jen některé úkony náležející k úřadům nebo úkolům;
- činit všechny nebo některé úkony z moci svěcení nebo z moci řízení;
- vykonávat určitá práva nebo privilegia nebo užívat hodností nebo titulů;
- požívat aktivního nebo pasivního volebního práva při kanonických volbách nebo užívat práva hlasovat v církevních radách nebo kolegiích;
- nosit církevní nebo řeholní oděv.

Zbavení

- všech nebo některých úřadů, úkolů, služeb nebo funkcí nebo jen některých úkonů náležejících k úřadům nebo úkolům;
- pověření zpovídat nebo kázat;
- delegované moci řízení;
- některých práv nebo privilegií nebo hodností či titulů;
- všech církevních požitků nebo jejich částí podle pravidel stanovených biskupskou konferencí, při zachování ustanovení kán. 1350 § 1.

Propuštění z klerického stavu

3. Prominutí trestů

Trest, který byl uložen nebo jako samočinný trest vyhlášen a **není vyhrazen AS**, promíjí:

- ordinář, který inicioval soudní řízení k uložení nebo vyhlášení trestu nebo který trest rozhodnutím uložil nebo vyhlásil buď sám, nebo prostřednictvím jiného.
- ordinář místa, na němž se pachatel zdržuje, avšak po projednání s ordinářem uvedeným výše.
- **TČ hereze, apostaze, schizmatu a potratu** běžně promíjejí ordináři.

Závažnější TČ, jejichž **projednání je vyhrazeno DNV** (*Normy pro projednávání závažnějších TČ*):

TČ proti Eucharistii

- Odnesení či ponechání eucharistie ke svatokrádežným účelům
- Pokus o sloužení mše
- Předstírání sloužení mše
- Slavení liturgie s členy církví bez apoštolské posloupnosti

TČ proti svátosti pokání

- Rozhřešení spoluviníka proti 6. přikázání
- Pokus o svátostné rozhřešení tím, kdo ho neplatně uděluje
- Předstírání svátostného rozhřešení
- Svádění ke hříchu proti 6. přikázání
- Přímé porušení zpovědního tajemství
- Nahrávání zpovědi

TČ proti mravům

- Trestné činy proti 6. přikázání spáchané klerikem na mladším 18. let
- získávání, držení, ukazování nebo rozšiřování pornografických obrazových materiálů osob mladších 18 let z důvodu rozkoše nebo zisku spáchané klerikem

Pokud TČ **hereze, schizmatu a apostaze** spáchají kardinálové, patriarchové, legáti AS a biskupové, soudí je Diskasterium pro nauku víry základě předchozího papežského zmocnění, tresty pak snímá AS.

TČ s trestem **samočinné exkomunikace**, jejíž **prominutí** je **vyhrazeno Diskasteriu pro nauku víry (DNV)**:

- Zneuctění Eucharistie
- Fyzické napadení papeže
- Pokus o svěcení ženy (žena a světitel)
- Pokus o rozhřešení spoluviníka proti 6. přikázání
- Přímé porušení zpovědního tajemství
- Biskupské svěcení bez pověření AS (upadá svěcenec i světileté)

Promlčecí doba

- běžná – **3 roky**
- u závažnějších TČ, vyhrazených DNV – **20 let**

4. Trestní odpovědnost

Kán. 1321 – § 1. **Každý je považován za nevinného, dokud není prokázán opak.**

§ 2. Trestán je jen ten, kdo se dopustil vnějšího porušení zákona nebo příkazu, které je **těžce přičitatelné z důvodu úmyslu nebo nedbalosti.**

§ 3. Trestem stanoveným zákonem nebo příkazem je stížen ten, kdo **úmyslně porušil zákon nebo příkaz**; kdo to však učinil **opomenutím povinné péče, není trestán**, pokud zákon nebo příkaz nestanoví jinak.

§ 4. Při vnějším porušení se přičitatelnost předpokládá, pokud není zřejmé něco jiného.

Kán. 1414 § 1 CCEO – Trestán je jen ten, kdo porušil trestní zákon nebo trestní příkaz **bud' úmyslně, nebo z těžce zaviněného opomenutí povinné péče, nebo z těžce zaviněné neznalosti zákona nebo příkazu.**

Okolnosti vylučující protiprávnost – kán. 1323

Trestu nepodléhá ten, kdo v době, kdy porušil zákon nebo příkaz:

1. nedovršil šestnáctý rok věku;
2. bez vlastní viny nevěděl, že porušuje zákon nebo příkaz; na roveň nevědomosti se klade nepozornost a omyl;
3. jednal pod vlivem fyzického násilí nebo náhodné události, kterou nemohl předvídat, nebo pokud ji předvídal, nemohl jí zamezit;
4. jednal pod vlivem vážného strachu, i když pouze relativně vážného, nebo z nutnosti nebo závažné nesnáze, pokud však skutek nebyl vnitřně špatný nebo nevedl ke škodě duší;
5. jednal z důvodu oprávněné sebeobrany nebo obrany jiného proti nespravedlivě útočícímu, při zachování náležité přiměřenosti;
6. neměl užívání rozumu, při zachování ustanovení kán. 1324 § 1 odst. 2 a 1326 § 1 odst. 4;
7. domníval se bez vlastní viny, že jedná za některé z okolností popsaných v odstavci 4 nebo 5.

Polehčující okolnosti – kán. 1324

1. nedostatečné užívání rozumu;
2. absence užívání rozumu vlivem opilosti nebo jiného podobného stavu mysli, které bylo zaviněné, při zachování ustanovení kán. 1326 § 1 odst. 4;
3. jednání pod vlivem těžkého návalu vášně, který však nezpůsobil plnou ztrátu rozumového uvažování nebo schopnosti projevat svobodnou vůli či jim nezabránil, a pokud sama vášně nebyla úmyslně vyvolána nebo živena;
4. nezletilý, který dovršil šestnáctý rok věku;
5. ten, kdo jednal pod vlivem vážného strachu, i když pouze relativně vážného, nebo z nutnosti nebo závažné nesnáze, jestliže skutek byl vnitřně špatný nebo vedl ke škodě duší;
6. ten, kdo z důvodu oprávněné sebeobrany nebo obrany jiného jednal proti nespravedlivě útočícímu a nezachoval náležitou přiměřenost;
7. na tom, kdo závažně a nespravedlivě provokoval;
8. ten, kdo se na základě omylu, který si sám zavinil, domníval, že jedná za některé z okolností, o nichž pojednává kán. 1323 odst. 4 nebo 5;
9. ten, kdo bez vlastního zavinění nevěděl, že se k zákonu nebo příkazu váže trest;
10. ten, kdo jednal ve stavu snížené přičetnosti, která však zůstala závažná.

Totéž může učinit soudce, jestliže se objeví **jiná okolnost, která snižuje závažnost skutku.**

Za uvedených okolností uvedených **nepodléhá pachatel samočinnému trestu**, lze mu však uložit mírnější tresty nebo trestní pokání.

Přitěžující okolnosti – kán. 1326

Soudce **musí uložit těžší trest**, než stanoví zákon nebo příkaz:

1. tomu, kdo po uložení nebo vyhlášení trestu pokračoval v trestné činnosti, když lze z okolností usoudit, že je zatvrzelý ve zlé vůli;
2. tomu, kdo má nějakou hodnost nebo k trestné činnosti zneužil svou autoritu nebo úřad;
3. tomu, kdo i když mu byl stanoven trest za nedbalostní trestný čin, předvídal následek, a přesto neučinil k jeho zabránění opatření, která by učinil každý jiný pečlivý člověk.
4. tomu, kdo spáchal trestný čin v opilosti nebo ve stavu jiného duševního rozrušení, které si přivodil s úmyslem spáchat trestný čin nebo se z něj vyvinít, nebo z důvodu dobrovolně vyvolané nebo živené vášně.

Ve výše uvedených případech, jestliže je stanoven samočinný trest, lze uložit ještě další trest nebo trestní pokání.

Ve stejných případech **se trest, který je stanoven jako fakultativní, stává obligatorním.**

5. Obecná norma – kán. 1399

„Kromě případů stanovených v tomto nebo jiných zákonech lze vnější porušení Božího nebo kanonického zákona postihnout spravedlivým trestem pouze tehdy, jestliže zvláštní závažnost tohoto porušení vyžaduje trest a je nutno předejít nebo odstranit pohoršení.“